

YERLİ VE KÜRESEL KÜLTÜR ARASINDA TÜRKİYE'DE KÜLTÜR POLİTİKASI ÜRETMEK

ON YILLAR BOYUNCA ÖRSELENEN VE YERLİ KÜLTÜRÜN ANA EKSENLERİNDEN BİRİNİ OLUŞTURAN BU SANATLARA POZİTİF AYRIMCILIK UYGULANMAYA DEVAM EDİLMELİ VE NİTELİKLİ PROJELER DESTEKLENMELİDİR

Günümüz dünyasında kültür ve sanat üretimi piyasa ekonomisiyle sıkı bir ilişki içindedir. Bir ülkenin kültürel ve sanatsal ürünlerinin küresel pazarlardaki konumu ve payı hem yerel kültürün küreselleşme düzeyi, hem de kültürel hegemonya ile irtibatlıdır. Kültürel ve sanatsal ürünler, belli aktörler eliyle kültür endüstrisinin arz ve talep dengeleri içinde farklı bağlamlara taşınır ve bu süreçte alışveriş ve etkileşime girerler. Kültürel ve sanatsal üretimler değer ve bağlamdan münezzeh olmadıkları için etkileşimler, dünya görüşü ve kimlikler üzerinden bir küresel rekabete de kapı aralamaktadır. Zira kültüre ilişkin yerlilik, küresellik ve evrensellik algıları dünya görüşü ve siyasi tutumla doğrudan alakalıdır. Kimlik, kültür ve sanatlar arasında, kültürel direnç ile kültürel hegemonya bağlamında kurulan ilişkinin sıfır toplamı olup olmaması ise kültürel etkilenimlerin dengeli bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğine bağlıdır.

Yerli kültür ile evrensel kültür arasındaki ilişkiye dair kabaca iki yaklaşımdan söz edilebilir. Bu yaklaşımlardan biri, kültürel bağlamların tekilliğini esas alarak giderek homojenleşen bir dünyada kültürün kimlik oluşturuca işlevine vurgu yaparken, diğeri, insani değerlerin evrensel ve müşterek olduğuna ve sanatsal üretimlerin tekil kültürel bağlamlardan sıyrılmaması gerektiğine inanan yaklaşımdır. Diğeri yandan, bir yerel kültürün küreselleşmesi,

onun evrensel olarak algılanmasının da yolunu açmaktadır. Aktör, söylem ve ekolleriyle monolitik bir kavram olmayan ve esasında “yerel” bir kültür olan Batı kültürünün küreselleşmesi, bilhassa kültür endüstrisinin etkin araçları vasıtasıyla gerçekleşmekte ve bu kültürün evrensellik iddiası ve imkânlarını genişletmektedir. Bu süreçte, yerli kültürlerin etkinliğini koruması, Batılı ve Batı-dışı muhtelif kültür havzalarıyla etkileşim portföyünü genişletmesine ve farklı bağlamlarda gerçekleşen kültürel ve sanatsal üretimlerin güncel yorumlama biçimleriyle etkileşime girmesine bağlıdır. Bu durum, kültürel söylem çoğulluğu ve görüş zenginliği bakımından önem arz etmektedir.

Günümüzde dinamik ve küreselleşmiş Batı kültür ve sanatı, Türkiye kültür hayatının esas belirleyenleri arasındadır. Gelinek noktada Batı kültürü Türkiye’de dindar, geleneksel, seküler ve sair kesimlerin muhtelif düzey, tarz ve şekillerde üretip tükettikleri ortak değerlerden biri hâline gelmiştir. Bu da yerli ile küresel kültür arasındaki ilişkinin çift taraflılığı ve geçişkenliğini göstermektedir. Diğeri yandan, yerli kültürün kendine mahsus özellikleriyle küresel kültüre yaptığı veya yapabileceği katkılar da bulunmaktadır. Tüm zaaflarına rağmen, Türkiye’deki kültür ürünlerinin Doğu Avrupa, Kafkasya, Orta Doğu, Kuzey Afrika, Orta Asya gibi bölgeler başta olmak üzere dünyayı etkilediği de bir gerçektir. Son yıllarda TEDA projesiyle Türkiye edebiyatının klasik ve güncel

eserlerinden bazıları farklı dillere çevrilmiş ve dizi sektöründeki gelişme ve genişlemeyle birlikte yerli diziler farklı ülkelere ihraç edilmeye başlanmıştır.

Ancak genel itibariyle bugün Türkiye toplumu kültürel açıdan Batı yerelliğiyle sınırlı dar bir evrensellik anlayışı ile yine kısıtlı bir yerlilik anlayışı arasında sıkışmış durumdadır. Yerlilik kaygısı küre çapında kültürel homojenleşmeye direnç göstermek bakımından değerlidir. Ancak katı bir yerlilik ısrarı, küreselleşen dünyada daha geniş bağlamların ıskalanmasına ve kültürel kısırlaşma ya da anakronikleşmelere de sebebiyet verebilir. Dolayısıyla, kültür politikası geliştirirken ne dünyadaki kültürel çeşitliliği ıskalamak ne de dünyanın geri kalanını Batı kültürü üzerinden okumak gerekir. Bu yaklaşımlar, Türkiye’de çeşitli kültürel daralmalara yol açabilir.

Değer merkezli, tutarlı ve esnek bir kültür politikası üretmek suretiyle Türkiye adına olumlanacak bir *küresel kültürel açılım süreci* teşvik edilebilir. Bu, aynı zamanda yerli kültürün yenilenme ve zenginleşme imkânlarını da artırır. Çin, Hindistan, Japonya, Rusya, Ortadoğu, Afrika ve Balkanlar gibi muhtelif coğrafya ve kültürel bağlamlarda ortaya konan başkaca sanatsal ürün ve değerler bulunmaktadır. Bu sanatsal üretimler her zaman post-modern, yapısalcı-sonrası veya güncel sanat (contemporary art) çerçevesinde üretilmiş olmak zorunda da değildir. Kendi dinamikleriyle işleyen ve Türkiye’den bakıldığında dil, araç veya vizyon eksikliği gibi nedenlerle görülmeyen geniş bir dünya kültürel coğrafyası vardır. Türkiye toplumunun ve kültürünün sadece Avrupa ile kısıtlı olmayan geniş bir dünya kültür coğrafyası ile etkileşime girmesi gerekir. Bunun için mesela kültür-sanat gazeteciliğinin teşvikiyle farklı kültürlerle ilişkin haber, yorum ve analizlerin yayın politikası gereği ön plana çıkarılması, benzer sanatları icra eden sanatçıların mesleki uğraşları çerçevesinde farklı platformlarda bir araya gelmelerinin sağlanması veya bu minvalde çeşitli politikalar önerilebilir.

Edebiyatımızda Batılı anlamda gerçekçi ilk romandır. Yaşanılan bir dönemin sosyo kültürel durumu gözler önüne serilir. Romanın kahramanı Ahmet Cemil, okulu bitireceği sırada babasını kaybeder ve kendisiyle annesinden ve kız kardeşinden ibaret olan ailesini geçindirmek zorunda kalır. Bir taraftan bazı kitapları çevirip satar, bir taraftan da özel dersler verir. Bütün bu ıstıraplı hayat şartları arasında, büyük ümitler bağladığı eserini de bitirmeye çalışır. Okuldan mezun olunca gazetelere yazı yazarak hayatını kazanmak istediği için memur olmaz. Eseri basılacak, okunacak, meşhur ve zengin olduktan sonra, okul arkadaşı olan Hüseyin Nazmî'nin kız kardeşi Lamia'yı isteyecektir. Bu sevdadan ise, kendisinden başka kimsenin haberi yoktur. O güne kadar yaşadıklarını mavi, mehtaplı bir gecede hatırlardan geçirir. Bütün ümitleri birer birer söner; kız kardeşi birçok dert ve sıkıntıdan sonra ölür, sevgilisi Lamia ise bir başkasıyla nişanlanır. Bu olumsuzluklardan sonra Ahmet Cemil, yazdığı ve bütün ümitlerini bağladığı eserini kendi eliyle yakar ve annesini alarak bir gece İstanbul'dan ayrılır.